

CULTURA CREȘTINĂ

APARE, CU EȘCEPTIA LUNILOR IULIE ȘI
AUGUST, LA 1 ȘI 15 v. A FIECĂREI LUNI.

Abonamente: Pe un an: cor. 10. Pe 1/2 an: cor. 5. În străin.: cor. 12. Numărul 50 bani.	COMITETUL DE REDACȚIE: Dr. Ioan Sâmpăleanu, Ștefan Roșianu, Dr. Victor Macaveiu, Dr. Alexandru Nicolescu și Dr. Alexandru Rusu.	Redactia și Admi- nistrația: »Cultura Creștină«. Blaj— Balázsfalva.
--	--	--

Jurământul antimodernist.

A fost înainte cu trei ani, că Papa Piu X. a crezut că trebuie să pornească o luptă mai energică, împotriva curentului ce poartă numirea de modernism, ale cărui învățături, despre o armonizare a religiei cu știința, aveau să ducă la subsăparea adevăratei religiosități și la deplina tulburare a conceptelor genuine despre credință, biserică etc. În ultima consecință, mișcarea aceasta avea să prefacă întreg sistemul teologiei creștine într'un sistem filosofic raționalist, asemuiitor mai ales cu cel a lui Kant.

După energicele declarații *doctrinale* de atunci: *alocuția* din 17 Aprilie 1907, decretul »*Lamentabili sane*« din 3 Iulie, cărora le-a succedat, în 8 Septembrie a aceluiaș an, encyclica »*Pascendi dominici gregis*«, urmează în 1 Septembrie 1910 decretul *disciplinar* motu proprio, intitulat: »*Sacrorum antistitum*«. — Dacă celelalte declarații ale supremei autorități bisericești au avut gândul să lămurească pe credincioși asupra pericolului modernist, și să rînduiască anumite măsuri pentru a se împiedeca lățirea lui, atunci despre motu proprio din 1 Septembrie se poate spune pe dreptul, că e un pas mai departe, hotărît și energic, o măsură radicală în pottriva aderenților modernismului.

Prin jurământul ce îl impune tuturor candidaților la preoție, precum mai ales tuturor preoților cari stau în serviciu bisericesc, ca păstori de suflete, ca predicatori, ca judecători la tribunalele bisericești, ca profesori la școlile susținute ori ocrotite de biserică, prin acel jurământ, al cărui text îl prescrie și publică decretul numit, se dă modernismului într-adevăr o lovitură mortală.

În urma opreliștilor anterioare, mișcarea părea că are să iee un caracter de ocultism, modernismul începuse pe cărări ascunse a pătrunde prin seminarii, și în asociațiile preoțești. Aderenții mișcării se păreau a fi numeroși, în sinul clerului din Franța, Italia, Germania mai ales. Jurământul prescris avea deci să fie un mijloc, care să silească pe cei suspecti a se da pe față: ori că sunt și rămân aderenți ai modernismului și refuză deci prestarea jurământului de credință, în care caz convingerile lor nu mai sunt compatibile cu învățătura și cu poziția ce o ocupă în ierarhia bisericii, ori că prestează jurământul rînduit de Pontifice, în care se cuprinde osânda apriată, expresă, a învățăturilor moderniste.

Socotind logica de fier a acestei dispoziții, nu e mirare că primei vești despre publicarea motupropriului i-a urmat, ca resunet, un urlet neputincios din toate taberele moderniste, și că presa liberală a început să facă o larmă, un chiot, o protestare, încât ai fi crezut că are să urmeze acuma, în veacul al 20-lea, o nouă surprare a zidurilor Iericonului biblic.

— Ce splendid prilej, își vor fi gândit „ridactării“ foilor liberale, pentru a provoca o defecționare, o apostasie în massă a preoțimii, căreia are să-i urmeze poporul, mulțimea... zeci, sute de mii... Ce spor a mișcării „Los von Rom!“ Și s'a început campania întru potruva Romei, pe tema jurământului antimodernist.

S'a făcut mai întâiu încercarea de a mobiliza autoritatea statului împotriva Bisericii, carea „își aroagă drepturi față cu slujbașii statului“, prin aceea că vrea să impună acel jurământ și profesorilor-preoți de pe la facultățile catolice întreținute de stat. Dar, dela Roma a venit, prin Cardinalul Fischer dela Köln, tâlcuirea autentică a decretului, că: nu s'a impus facerea jurământului și profesorilor numiți și salariați dela stat, cărora așadară li-se lasă desăvârșita libertate, să pună ori să nu pună jurământul antimodernist.

Iar când unii dintre profesorii aceștia, cei dela Münster ori Breslau, din motive raționabile, usează de acest *drept* al lor, ce li-l dă însaș biserica, atunci lumea s'a umplut de vestea tendențioasă, că profesorii dela facultățile catolice din Germania *nu* vreau să pună jurământul antimodernist. În acelaș timp însă — spre a nu strica efectul acestei vești — se retace și nici amintire nu se face despre scrisorile de adheșiune, prin cari aceiași profesori aduc la cunoștința celor în drept, că usează de dreptul lor de a nu pune jurământul, declarând totodată că erorile modernismului le osândesc în chipul cel mai hotărît.

„Învățătura noastră, scriu profesorii dela *Münster*, și convicția noastră științifică manifestată în chip deschis, a stat totdeauna în acord cu principiile Encycliciei, prin carea se osândesc greșelile modernismului...« Ori, cu și mai mare solemnitate, se declară profesorii facultății teologice din *Breslau*, voind ca mărturisirea devoțiunii lor să fie direct împărtășită sfântului Părinte, iar mai departe declarând că, deși se abțin, întemeiându-se pe interpretația binevoitoare a dispoziției, dela punerea jurământului, recunosc totuș că acela „nu cuprinde nimic, ce ar schimba ori ar trece peste regula credinții, ce ei pururea au observat-o,

că nu impune un obligament nou, nici nu e potrivnic credinții către autoritatea civilă, și nici într'un chip nu împiedecă progresul științelor».

Am subliniat cuvintele scrisorii acesteia, căci ele cuprind *cuintesența cestiunii* jurământului antimodernist. Nu numai că dispozițiile motu-propriu-lui nu taie faptice în sfera de jurisdicție a statului, dar se încunjură, cum văzurăm, chiar și aparența unui atare amestec. — Iar că jurământul acesta nu împiedecă progresul științelor — aceasta încă este una din frazele presei și științii liberale! — a recunoscut-o un bărbat de mare competență: ministrul de culte protestant Trott, în ședința comisiei de budgetare a camerei prusiene, declarând că jurământul, ce se chiamă antimodernistic, nu leagă și nu restrânge pe profesorii catolici întru împlinirea chemării lor... În urmă, tot așa de neîntemeiată este și învinuirea cu noutatea dispozițiilor. Dreptul pontificelui roman, de a prescrie o măsură ce o crede necesară în interesul societății al căreia cap este, nu se va putea serios contesta, precum nu se poate contesta dreptul autorității civile de a da legi supușilor săi, ori de a lipsi de drepturile cetățenești pe cutare vinovat, precum nu se contestă dreptul comandantului de a lipsi de gradul seu pe soldatul netrebnic, precum nu se contestă dreptul tatălui de a lipsi de drepturile și moștenirea părințească pe fiul neascultător. Iar însaș profesia de credință a jurământului nu cuprinde, într'adevăr, decât vechea credință și învățătură catolică, cu specială luare în socotință a erorilor moderniste, pe cari le osândește mai ales cu cuvintele hotărîrilor sinodului ecumenic din Vatican (a. 1870). Cât pentru căile ce ni-le designează motu-propriu-lui, întru tractarea sfintei scripturi și a tradițiunii, ele „corespund atât de mult principiilor gândirii catolice nefalsificate, încât chiar trebuie

să ne mirăm, cum de s'a simțit necesitatea de a indigna asupra lor cu atâta stăruință!"¹⁾.

*

Dar, pentru aceea, campania împotriva Romei, pe tema jurământului antimodernist, continuă înainte! De cât, astăzi, pe un ton mai puțin înalt, deși tot așa de strident, ca și la început.

Azi, campania se restringe, tot mai mult, la înregistrarea punctuoasă a cazurilor (așa de rare!), când un preot sau altul, din cutare parte de lume, a refuzat să pună jurământul. Așa cetesc că, între 1420 de preoți ai diecesei de Freiburg în Germania, s'a găsit *unul singur*, care a denegat ascultarea Romei, și tot așa de neînsemnat e acest număr și prin alte părți ale lumii catolice. La atâta se reduce deci tot rezultatul agitației, ce a făcut-o presa liberală împotriva jurământului antimodernist: la vre-o câteva deserțiuni izolate, pentru cari jurământul a fost numai un *pretext* pentru a se depărta, cu o zi mai iute, acei cari, de mai înainte, aveau gândul și hotărârea de a-și părăsi tagma ori biserica.

Și a mai avut un rezultat aceasta agitație — rezultat, la care de bună seamă nu s'au gândit autorii ei: s'a dovedit, încă odată, cât e de mare autoritatea ce o represintă pontificatul roman, și în vremea lumii de acum. Din lupta ce s'a dat pe tema jurământului antimodernist, biruitoare a ieșit — iarăș Roma.

Cu adevărat: „Tu ești Petru. . .

Dr. Victor Macaveiu.

---

¹⁾ Stimmen aus Maria-Laach, LXXX. 2. articolul: Der Lehrgehalt der Eidesformel im Motuproprio »Sacrorum Antistitum« vom 1 September 1910, scris de P. I. Besmer S. J.

Câteva dintre problemele exegesei Testamentului Vechiu¹⁾.

— Discursul Păr. V. Zapletal O. P. —

E obicei, ca *noul Rector*, la ocuparea solemnă a dignității sale să-și aleagă ca obiect al *discursului inaugural*, ramul de știință, ce îl reprezintă ca profesor academic. De-a rândul, se arată locul, ce îl ocupă acel ram în organismul științific al Universității, se indică și determină rolul și problemele sale, ori se dă o privire generală asupra evoluțiunii celei mai recente ale acelei științe. Ori, dacă domeniul i-se va părea prea vast, apoi el va alege o chestiune de interes general și se va mărgini la tractarea aceleia. De aceea voi încercă și eu, să arunc *o scurtă privire asupra câtorva dintre problemele exegzei catolice cu privire la Testamentul Vechiu*.

Studiul Vechiului Testament, precum și cel al limbilor și literaturilor semitice, a luat în ultimele decenii, un avânt ca niciodată.

Aruncând o privire în trecut, vedem, că începutul înfloririi acestor studii în sf. Biserică se poate socoti din veacul al XIII. Astfel, *Ordul Dominicanilor* hotărăște în capitolul general din anul 1250, ca, în toate institutele sale științifice, pe lângă limba grecească, să se mai învețe și cea evreească și cea arabă. Papa Clemente V a extins, în conciliul din Vienne (1311), acest decret la toate universitățile din Roma, Paris, Salamanca, Oxford și Bologna. Acestea hotărâri și orânduirii n'aveau, ce e drept, dela început alt scop, decât de-a înlesni misiunile printre Evrei și Mahometani, prin pregătirea lingvistică a misionarilor destinați a fi trimiși în țările Orientului; cu toate

¹⁾ Credem că facem un neprețuit serviciu cetitorilor nostri, dând în traducere românească acest discurs al vestitului biblicist Păr. Vincențiu Zapletal din Ordinul Dominicanilor, rostit la 15 Noemvrie 1910, cu prilejul inaugurării cursurilor anului școlar 1910—11, la universitatea din Fribourg-ul Șviterei (Freiburg i Schw.) Tema discursului e de deosebită actualitate științifică și abia credem, că altcineva ar putea-o tracta mai bine și cu mai multă *competență* în materie, decât P. Zapletal. De aceea discursul a și fost de grabă tradus aproape în toate limbile europene. Traducerea românească, cu permisiunea autorului, ne-a pus-o la dispoziție Păr. Inocențiu M. Lucaciu O. Praed., profesor de teologie în Lemberg (Galiția).
N. R.

aceste, în curând, din acelea dispoziții trase un mare folos și studiul biblic. Fù o consecință naturală, ca să se înceapă a se confruntă din ce în ce mai mult textul Vulgatei cu originalul evreesc, iar Talmudul și alte scrieri din literatura iudaică încep a fi utilizate spre adevărea și ilustrarea interpretațiunii catolice a Testamentului Vechiu; ceea ce o putem vedea lămurit în scrierile *vestitului Dominican Raymund Martini*, cari au rămas până în ziua de azi opere, a căror valoare nu o putem apretia în deajuns.

De acum înainte, facultățile teologice ajung focare zeloase, și aproape unice, unde se cultivă limbile și literaturile semitice. Profesorii exegezei Testamentului Vechiu, sunt îndatoriți a predă totodată și limbile semitice, adică cea evreească, cea arameică, cea siriacă și cea arabă. Cu bucurie e a se releva apoi, că în decursul veacurilor, și mai ales în timpul din urmă, se întroduc și la facultățile filozofice catedre pentru limbile orientale.

Dar mai ales, în ultimele decenii, studiul Vechiului Testament își luă un avânt — putem zice — nevisat.

Anume, din pământul Orientului s'au scos la lumină, în vremea din urmă, un număr considerabil de *monumente, cu inscripțiuni asirico-babilonice, feniciene, arabe* ș. a., comori literare neprețuite, cari zeci de veacuri au fost ascunse sub ruine! Ele ne oferă documente paralele, lămuriri și ilustrații privitoare la Testamentul Vechiu; dar totdeodată, alăturate în raport cu istorisirea biblică, ele prezintă și multe greutăți, a căror deslegare excită însă și mai tare ardoarea exegeților.

La aceasta se mai adause *istoria comparativă a religiunilor*, carea susține, că religiunea izraelitică nu e altceva, decât rezultatul unei lungi evoluțiuni religioase naturale. Formele primitive ale religiunii vechilor evrei, se zice, ar fi fost *Animismul, Fetisismul, Totemismul, Polidemonismul*, din care ei au ajuns apoi la *Politeism*, și de acolo trecură, prin *Henoteism*, la *Monoteism*. Deci, s'a pretins, că Vechiul Testament este și el numai un document, o parte din literatura orientală, și că conține încă urme, rămășițe din toate acelea forme inferioare ale religiunii.

În fine, la aceste chestiuni de mare însemnătate se mai adăuseră și un mare număr de *probleme privitoare la critica textului și la critica literară* a Vechiului Testament.

Astfel, treptat, exegeza biblică a ajuns să preocupe cu totdeădinsul atențiunea nu numai bărbaților culți, dar chiar și a cercurilor largi a mulțimei.

Ce atitudine va trebui să iee acum *exegetul catolic față de aceste chestiuni?* care va trebui să fie punctul lui de vedere? Ce scop va trebui el să urmărească în stăruințele sale? S'a deschis un foc de bătaie științifică. Fi-i-va oare iertat exegetului catolic, să rămână în toată liniștea și comoditatea departe de zgomotul câmpului de bătaie, dând vina pe vremile grele? Ori, din potrivă, fi-va necesar, să sară la luptă, spre a apăra cu voinicie adevărul? Nu mai încape nici o îndoială, că va trebui să se hotărească pentru aceasta din urmă. Dar atunci, cum va trebui el să se înarmeze, spre a-și ajunge scopul? Se va servi el oare de arme învechite? Va arunca el cu praștia, ori va învățî sabia și lancea? Sau poate, fi-va de lipsă să-și aleagă arme mai moderne, arme potrivite cu vremea, nu atât pentru a nu fi luat în bătaie de joc ori compătimit, cât mai ales pentru a putea lua macar parte la luptă, putând să evite și respingă cel puțin câte o lovitură mai grea? Și aci e evident, că alegerea acestora din urmă i-se impune în mod necesar. Căci, în contra armelor moderne, puțin vor izbuti praștiile, săbiile, lăncile și scuturile.

Exegetul catolic trebuie să-și amintească bine și de aceasta, cumcă, are de interpretat *cărți*, ce au fost *compuse cu veacuri înainte în limbajurile de pe atunci*, cărți *considerate ca sfinte*, atât de evrei, cât și de creștini, pentru că cuprinsul lor a fost *inspirat* de Dumnezeu feliurișilor lor autori.

Pentru un exeget catolic, *inspirațiunea trebuie să fie un fapt*, ce el îl primește din gura sf. Biserici, ca un articol al credinții. Prin urmare, el va trebui să recunoască că *Biserica*, nu e numai *păstrătoarea* ăstor documente sfinte, dar și că *Ea* are menirea și dreptul de a *interpretă în mod autentic* sensul, ce l'a vrut Dumnezeu să fie în sf. Scripturi.

Dar fiindcă aceste cărți au fost compuse în limbajiu omenesc, exegetul, pe lângă deplina recunoaștere a autorității Bisericii, — cătră care poartă cel mai mare respect, și de care se și servește în argumentațiunile sale, — va mai trebui să propună și astfel de *dovezi*, ce sunt *luate din domeniul științific*, și cari nu pot fi respinse de adversarii, cu cari are de a face. Prin urmare el va trebui să întrunească în sine însuș, într'o singură persoană, atât știința, cât și promptitudinea, voința, de a fi gata a se supune autorității Bisericii. Și cu cât va iubi el mai mult Biserica, cu atât mai mult se va nizuî să procedeze în mod științific. Căci numai

în chipul acesta, va fi în stare să-și îndeplinească bine merrrea, și totodată să apere mai cu succes explicarea sf. Scripturi, după interpretațiunea sf. Biserici.

Prin urmare, cine aspiră la titlul de exeget al Vechiului Testament trebuie, mai înainte de toate, să-și agornisească anumite *cunoștințe generale și particulare*, trebuie să poșeadă atât *știința criticei textului*, cât și cea a *criticei literare și istorice*, și apoi aceasta știință să o practice în mod *conștientios*.

I.

Cunoștințele necesare exegetului.

Exegetul, înainte de toate, trebuie să poșeadă *toate cunoștințele trebuitoare pentru înțelegerea Testamentului vechiu*.

De aceea, la echiparea științifică a exegetului catolic, se cere în locul întâiu o *cultură filozofică adevărată*, care să-l împuternicească de a cugetă logic. Apoi, el trebuie să poșeadă o *temeinică erudițiune teologică*, ca să cunoască pe cât se poate mai exact articolele și cuprinsul credinții. Li este indispensabilă o *cultură științifică enciclopedică*, pentru a răspunde cerințelor științii moderne. În fine, e obligat să studieze și *limbile orientale*, e dator să-și agonisească și *cunoștințe suficiente din istoria religiunilor*, să cunoască bine *istoria veche a Răsăritului, arheologia și geografia biblică* să o stăpânească.

Cât privește limbile, se cere ca mai cu seamă *limba evreiască*, să-i fie ca a doua limbă maternă. Trebuie să o cunoască atât de perfect, încât să poată desluși cu ușurință chiar și cele mai grele pasagii din cărțile vechiului Testament. La cunoștința perfectă a limbii evreești, celei mai vechi el nu va putea ajunge, decât numai prin amănunțita studiere a fragmentelor antice, cum e cântecul Debovei, ori sfâșietorul bocet a lui David după Saul și Ionatan, binecuvântarea lui Iacov, precum și prin studiul cărților lui Izaia, Ozee și Amos. Printr'aceasta, el va ajunge totodată, să-și poată mai ușor face o idee clară asupra părților Vechiului Testament, cari au fost mai târziu compuse.

Dar, de vreme ce nu ni-s'a conservat tezaurul limbii evreești în toată întregimea lui, de aceea multe din expresiunile Testamentului Vechiu ne rămân obscure. Pentru înțelegerea lor, numai decât e de trebuință, ca exegetul să mai considere pe cât va fi cu putință și *limba asirico-babilonică* și

cea etiopică. Căci ele ne prezintă, în mare parte, aceleaș cuvinte și aceeaș etimologie, cu aproape aceleași însemnări, ca și cele ale ebraice; astfel, că exegetul va putea mai totdeauna să se îndrumeze ușor, prin mijlocirea lor, spre a împlă lacunele textului evreesc.

Va trebui exegetul să studieze și *limba arameică*, atât pentru înțelegerea pasagiilor, cari au fost scrise în vechiul Testament pe arameește, cât și pentru priceperea arameismelor cari se găsesc în cărțile scrise pe evreește.

Pe lângă aceasta, îi mai sunt trebuincioase atât *limba arabă*, cât și cea *siriacă* și cea *coptică*. Căcă cea arabă îi va pune în mâna cheea înțelegerii depline a gramaticii evreești, pe când limba siriacă cu cea coptică, îi vor fi de folos, la critica textului.

Istoria religiunilor se cere dela exeget să o cunoască cel puțin în așa măsură, încât să nu confunde, să nu amestece diferitele forme inferioare ale religiei. Dar se cere hotărît ca exegetul să aibă cunoștințe pe cât se poate mai exacte despre *religia vechilor Arabi, a Babilonienilor*, și despre ceea *a Egiptenilor*. De oarece ele se reoglinesc prea adeseori în ideile religioase ale Evreilor.

Studiarea *istoriei vechi a Răsăritului*, îi este de asemenea indispensabilă exegetului. Deoarece Israeliiții, fiind situați în centrul lumii cunoscute de pe atunci, au avut adesea relațiuni amicale, ba încă și mai adeseori au ajuns în contact dușmănesc cu popoarele învecinate; și în chipul acesta, au fost influențați de dânsele, atât în privința religioasă cât și în cea culturală. Narațiuni de ale războaielor, ce le-a purtat poporul evreesc cu popoarele megieșe, nu se găsesc numai în cărțile Vechiului Testament, ci și Asirienii Babilonienii, Moabiții și Egiptenii ne-au lăsat documente importante despre atari întâmplări, cari documente exegetului, nu îi e iertat să nu le cunoască. Iată pentruce e de trebuință, ca exegetul să studieze cu acurateță, istoria veche a Răsăritului. Se înțelege, că el nu va pune toată importanța acestui studiu pe bătălii, ci mai ales pe cultura popoarelor megieșe cu Izraeliții, ca cetind mai în urmă despre cutare fapte particulare însemnate în cărțile Vechiului Testament, să le poată pune imediat *în justul lor milie*, în care s'au petrecut. Căci, istoria poporului izraelit, toată gândirea și dorirea lui, toată străduința și munca lui, le

vom ști și pricepe deplin, numai dacă vom cunoaște cu desăvârșire și toate împrejurările mediului, în care el a trăit.

Că *arheologia* și *geografia* înlesnesc această înțelegere, ne pun în mână cheea deslegării a zeci de mii de dificultăți, aceasta e cu totul lămurit, așa, că nu mai este de trebuință, să mai zic vre-o vorbă, în această privință. O zăbavă puțin mai îndelungată în Palestina și câte-va călătorii prin pustiu în tovărășia Bediunilor de astăzi, ne vor cruța multă bătaie de cap multă meditare, și multora cari poate dau îndoelnic din cap, la câte un fapt raportat de Biblie, li-se vor schimba ușor cutare păreri greșite.

Din cele zise până acum se vede, că multe, foarte multe cunoștințe se recere să aibă un adevărat tâlcuitor al V. T. Și, de oarece în alt chip el nu poate ajunge la acestea decât numai pe urma unui studiu și a scrutărilor lungi și serioase, de aceea va trebui mult să lucreze spre a și-le însuși, ba în decursul vieții sale întregi va trebui cu sîrguință de fier să se străduiască, fără ca să poată zice vreodată că a ajuns la culmea pregătirii conștientioase. Căci idealul, schițat de noi, al unui exeget al Vechiului Testament, e atât de măreț și atât de mult întrece puțințele unui singur om, încât nimenea nu poate afirma, că l-a ajuns într'adevăr vreodată. Dar dacă vor pune mâna pe lucru *mai mulți*, dacă cu puteri unite vor conlucra, atunci se vor putea apropia din ce în ce mai mult de ideal, și scopul râvnit cu atât mai ușor se va putea ajunge.

Limba cărților bisericesti.

(IV)

Traducerile sfintei Scripturi.

Orașele cunoșteau limba grecească, căci eră limba clasei culte și a celei comerciale, răspândite pretutindenea, așa încât sfântul Augustin o numește limba cea mai cunoscută¹⁾. Până când creștinismul nu a ieșit dintre zidurile acestora, limba greacă eră de ajuns pentru cultul divin. După ce însă legea creștinească se răspândește și afară de orașe și târgușoare, propovăduindu-se evanghelia la toată zidirea,²⁾ limba greacă nu mai

¹⁾ linqua notissima. Epist. CIV ad Hieronymum cap. 4. Migne, Patr. Lat. Tom. XXII. col. 833.

²⁾ Marc. 16, 15.

e de ajuns. Poporul de rând, nu cunoșteă limba greacă, nici altă limbă, decât cea maternă; el nu putea deci fi împărtășit cu pâinea cuvântului dumnezeesc, decât cum o putea mistul, în limba ce o înțelegea. Și în această limbă trebuia să i-se săvârșească și cultul divin, și să i-se facă cetirile.

Traducerile sfintei Scripturi sunt reclamate deci de trebuința sufletească de a le avea în limba ce o înțelegea poporul!

Așa a fost de exemplu în Egipt. Locuitorii orașelor și târgușoarelor cunoșteau limba greacă, așa îi mulțămii deci Testamentul Vechiu în traducerea Alexandrină, și Testamentul Nou în original grecesc (Mateiu a fost tradus foarte curând în grecește). Dar când și poporul acestei țări a îmbrățișat religiunea lui Hristos, propovăduirea cuvântului dumnezeesc și sfânta liturghie trebuia să se săvârșească în limba, ce o înțelegea acel popor, și aceasta eră limba a cărei formă originală ne-o prezintă hieroglifile, ce se descifrează astăzi de pe monumentele vechi¹⁾. Și astfel, pe la sfârșitul secolului al doilea ori la începutul secolului al treilea, se face traducerea egiptiacă sau coptică a sfintei scripturi²⁾ cu toate că deja în secolul prim al erei creștine³⁾ erau creștini în țara aceasta dar numai prin orașe și târgușoare.

Sirii încă aveau o traducere a V. Test. în limba lor națională, până a nu apare cărțile Testamentului Nou⁴⁾. Date pozitive nu avem despre originea acestei traduceri, întocmai ca și despre originea traducerii alexandrine.

Se pot face însă combinații despre o origină foarte veche a acestei traduceri, — a Testamentului Vechiu. Deja împăratul David eră în bună prietinie cu Hiram, împăratul Sirilor, care i-a clădit lui David casă⁵⁾. Aceeaș relație e între Solomon și Hiram⁶⁾, care la cererea lui Solomon, i-a dat cedrii și brazi din Liban, pentruca să clădească biserica cea pompoasă⁷⁾ și palatul împărătesc⁸⁾, trimitându-i deodată și pe iscusitul meșter Hiram⁹⁾, despre care spune sfânta Scriptură, că ar fi făcut toate lucrările dela biserică¹⁰⁾, desigur ca oricare arhitect, ajutat de oamenii săi. Șapte ani, cât au stat cu acel prilej, lucrătorii Siri în Ierusalim, nu aveau să lucreze, mai ales, că Sâmbăta se vor fi dus adeseori în sinagoge, și mult

¹⁾ Cornely, Introdutio vol. I. pag. 373. urm. ²⁾ Cornely, Introdutio vol. I. pag. 375 urm. ³⁾ Cornely Introdutio vol. I. pag. 373. ⁴⁾ Cornely Introdutio vol. I. pag. 409. ⁵⁾ III. Imp. 5, 11. ⁶⁾ III. Imp. 5, 12. ⁷⁾ III. Imp. 5, 10. ⁸⁾ III. Imp. 7, 2. ⁹⁾ II. Paralip, 2, 13. ¹⁰⁾ III. Împărați 7.

le vor fi plăcut cetirile din Scriptură. Mergând acasă, poate își vor fi luat și ei vre-un volum de Scriptură, tălmăcindu-și-l apoi în limba lor. Un episcop Sir din veacul al IX-lea, crede, că chiar Solomon le-ar fi tradus Scriptura. E cu puțință deci, că apostolii ajungând la Siri, și aflând la ei Sfânta Scriptură tradusă în limba națională, din această traducere să rânduiască a se face cetirile în biserică, așa, că în biserica creștină a Sirilor, dela început limba națională să fi fost și limba liturgică. Testamentul Nou ¹⁾ se găsește tradus deja la începutul veacului al doilea.

Traducerea siră a Scripturii e limpede și simplă, cum spune și numele ei: Peșito. Redă limpede înțelesul textului. Unde întâmpină metafore, cari Sirii nu le înțelegeau, le redă cu vorbe înțelese, și nu se îngrozește să adaugă cuvinte, cari lipsesc în textul original, numai ca traducerea să fie mai bine înțeleasă. Așa în Cartea Facerii la cap 49, stih 14. textul evreesc are: „Issahar, azin osos“, iar traducătorul siriac, socotind, că neamul lui nu va înțelege aceasta metaforă, o traduce: „Issahar, bărbat viteaz“. Tot așa, ca să se înțeleagă mai bine, ce vrea să zică stihul 20 din acelaș cap al Facerii: „grasă e pânea lui“, Peșito spune mai limpede: „bun este agrul lui“. La Leviți 24, 23. textul evreesc are: „l'au bătut cu pietrii“, Peșito mai adaugă: „și a murit“ ²⁾. Astfel au înțeles traducătorii siri să traducă textul și să-l traducă pe înțeles, dând poporului o Biblie peșito = simplă și limpede.

Nu ne mai ocupăm de celelalte traduceri, făcute în veacurile prime ale erei creștine, cari toate sunt pe înțelesul poporului ³⁾, ca să ne putem ocupa cevaș mai mult de traducerea latinească a sfintei Scripturi. Și aceasta o facem, nu pentru că aceasta Scriptură o folosește partea cea mai mare a creștinilor, nici pentru că în jurul ei s'au pus foarte multe străduințe științifice, ci pentru a vedea principiile, de cari s'au călăuzit învățați de cea mai mare greutate, în traducerea și respective editarea textului acelei sf. Scripturi.

Învățați mulți cred, că necesitatea unei traduceri latinești a sf. Scripturi s'a simțit mai întâiu în Africa de miază noapte, într'o vreme, când în Italia se vorbiă încă cu multă predilecție

¹⁾ Cornely, Introductio vol. I. pag. 408-410.

²⁾ Cornely, Introductio vol. I. p. 412 urm.

³⁾ Despre traducerea etiopică v. Cornely, Introductio vol. I. pag. 380, despre cea armenescă, v. Cornely, Introductio vol. I. p. 386.

limba grecească. Și de aceea mulți caută în Africa procon-sulară originea celei mai vechi versiuni, ce și-a câștigat o recunoaștere și autoritate mai largă decât celelalte versiuni latinești, ce se crede că s'au pregătit în aceea vreme. Și aceasta e versiunea, ce poartă numirea de versio Itala.

Limba acestei traduceri e cea vorbită de popor. Întâlnim în această traducere cuvinte, de cari numai poporul se folosește, pe cari el și-le formează, și nu le găsești nici la un scriitor; ca și poporul, nu ține seamă de genuri, declinări și conjugări; cu prepozițiuni și conjuncțiuni se joacă cum îi place. De aici urmează, că e o mare deosebire între limba Bibliei latinești vechi și între limba scriitorilor latini din acel timp¹⁾.

Această traducere a Scripturii au folosit-o scriitorii bisericești latini din Africa, Tertullian, Ciprian și Augustin. În scrierile acestui din urmă găsim și unele observații, caracteristice pentru felul, cum înțelegea el, că are să fie limba cărților bisericești. În tâlcuirea psalmului 138, la stihul 14, ne dă următoarea observație limbistică. Inceputul acestui stih sună: „Nu s'a ascuns osul meu dela tine, carele l-ai făcut întru ascuns“, textul latinesc de care s'a folosit sfântul Augustin, are: „Non est absconditum os meum a te, quod fecisti in abscondito.“ Cum în latinește os se zice ossum-i, sfântul Augustin dă seamă, de ce în text nu e ossum meum, ci os meum, pentrucă „în limba poporului se zice: os... Mai bine să vorbim așa: căci e mai bine să ne certe scriitorii de gramatică, decât să nu ne înțeleagă popoarele (melius est ut reprehendant nos grammatici, quam ut non intelligant populi)²⁾. De altădată explicând psalmul 36. ajunge la stichul 26: „Toată ziua miluește și împrumutează dreptul.“ Textul lui Augustin are pentru „împrumutează“: feneratur. „Feneratur se zice latinește și despre cel ce dă și despre cel ce ica împrumut. E mai limpede să zicem aici feneratur. Ce ne pasă nouă, ce vor zice gramaticii? Mai bine e vouă, să ne înțelegeți în limba aceasta barbară și proastă, decât să vă lăsăm pe jos, folosindu-ne de o limbă aleasă“³⁾. Acestea le spune sfântul Augustin, omul acesta foarte învățat, care pe vremuri a fost profesor de retorică!

¹⁾ Cornely, *Introductio* vol. I. pag. 370 urm.

²⁾ *Enarratio* in Ps. 138. cap. 20. Migne Patr. Lat. Tom. XXVII. col. 1796.

³⁾ *Enarratio* in Ps. 36. Sermo III. cap. 6. Migne Patr. Lat. Tom. XXXVI. col. 386.

Scopul acestor oameni, precum se vede deci, nu era să facă credincioșilor lecții gramaticale, să-i învețe limba și stilul, ce lor le place, și care cred ei, că e mai bun. Ei nu vor să angajeze și poporul în lupta, ce o poartă pentru validitatea principiilor lor limbistice. Ținta lor era: lumina cea neapropiată, din carea să sâdească cât mai multă în sufletele credincioșilor. Să-și piarză vremea cu lecții de gramatică, li-se părea lucru netrebnic și în pagubă, atunci, când aveau să învețe pe oameni filozofia cea mai înaltă: înțelepciunea lui Dumnezeu. Traducătorii scripturii latinești din Africa par'că și-au angajat apărător pe sfântul Grigorie cel Mare, care scrie: „Eu nu fug de metacismele oricât de dese, nu încunjur barbarismele, nu țin să observ locul și schimbarea prepozițiilor și a cazurilor, căci socotesc de un lucru foarte netrebnic să strâng cuvintele vestirii din cer în cătușele regulelor lui Donat“¹⁾

E firesc, că o astfel de traducere nu a putut scăpa de ochiul ager al literaților și filozofilor păgâni, cărora nu le convenia de loc legea lui Hristos, și era în interesul lor să o combată cu tot felul de arme, fiindcă le era nespuse de binevenită împrejurarea, că limba Scripturii era proastă și negramaticală, pentruca să poată face concluzia: proști și neînvățați sunt și propovăduitorii legii nouă, deci nimeni să nu le crează. După cum sfinții Părinți au apărat textul original al sfintei Scripturi, așa trebuiau apărate și traducerea ei. Arnobiu, un orator vestit de pe timpul lui Dioclețian, reproduce calomniile păgânilor referitor la legea creștină și le combate. Venind vorba despre sfânta Scriptură, scrie: „Dar sunt scrise (cărțile Scripturii) de oameni neînvățați și proști, și de aceea nu trebuie primite și crezute așa de ușor. Bagă de seamă, ca nu tocmai acesta să fie motivul cel mai puternic, pentruca cărțile Scripturii nu sunt pătate cu minciuni, ci sunt spuse după priceperea celor simpli, și neștiința ta și-o înmulțește cu vorbe amăgitoare. Limba e ordinară și de jos, căci adevărul nici când n'a căutat găteală și podoabe, și ceea ce e cercetat și sigur, nu suferă să fie târăit pe drumuri lungi“²⁾. Continuând apărarea, tot Arnobiu

¹⁾ *Moralium libri. Praefatio cap 5. Migne Patr. Lat. Tom. I.XXV col. 516.* Metacismul e o cacofonie a limbii latine, ce provine din prea deasă urmare una după alta a literelor m; literații și în special poeții o încunjură. Aelius Donatus era un scriitor de gramatică latină pe la mijlocul veacului al IV-lea. ²⁾ *Disputationum adversus gentes liber I. cap.58. Migne Patr. Lat. Tom. V. col. 796.*

spune: „Se poate să nu fie adevărat cece se spune, pentru se păcătuiește în număr ori caz, prepozițiune, conjuncțiune ori participiu? Pompa aceasta de stil și vorbirea alcătuită după regule să se rezerve pentru discursuri, dispute pentru for și judecătorii, să și-o țină aceia, cari căutând farmece pentru desfătări, își pun toată silința în podoaba vorbirii....“¹⁾.

Dr. Ioan Bălan.

Indrumări pentru ținerea misiunilor.

— Scrisoare. —

Scumpul meu prietin, în scrisoarea ultimă te-am făcut atent la două lucruri, cari ar fi în detrimentul cauzei, dacă s'ar săvârși cu prilejul sfințelor misiuni, anume dacă s'ar politiză și dacă preoții cooperanți ar fi lăudați prin ziare. Mai târziu m'am cugetat, că sfatul acesta prietinesc nu-i suficient. Trebuie cunoscut modul corect de purcedere la misiuni de toți, — cari se interesează sincer de aceasta mare afacere. Din motivul acesta cred, că-i bine și folositor să dau aici îndrumările de lipsă, privitoare la diferite agende, cari premerg și urmează misiunilor, ori le însoțesc. Cu aceasta intenționez, să ușorez și lucrul comitetului »*Reuniunii de misiuni*«, care, în afacerea aceasta, dă înviațiuni celorce se adresează cu cereri și aproape în fiecare caz concret dă minuțioase îndrumări preotului, pentru parohia căruia s'a hotărât ținerea misiunilor, cum și cooperanților începători.

1. *Cererea* pentru ținerea misiunilor, în o comună bisericască, o înaintează comitetului Reuniunii preotul, care dorește acestea sărbări pentru credincioșii săi. Acesta prealabil se sfătuiește cu conducătorul tractului protopopesesc, care, ca cel de întâiu nu numai după decretul de denumire, ci și după intelect și după inimă, aprobă propunerea confratelui său și dacă, eventual, se împotrivesște, o face din motive și rațiuni serioase și temeinice. Pentru exemplu recomandă amânarea misiunilor, fiindcă în comuna respectivă, ori în vre-o comună vecină, grasează un morb contagios; — ori că nu-i potrivit timpul, bunăoară de toamnă târziu, ori de primăvară de timpuriu, fiind comuna aceea îndoișită și greu accesibilă pe vreme ploioasă și tinoasă.

¹⁾ Op. cit. cap. 59. Migne, Patr. Lat. Tom. V. col. 797.

Fără motiv, ori pentru motive ridicule nu cred, să fie vreunul din conducătorii oficiilor protopopești, care să se împotrivească acestor salutare deprinderi sufletești, mai ales după ce știe, că Capul Provinciei noastre metropolitane e aderent sincer al misiunilor populare. Escelența Sa Dl Mitropolit a hotărât, în sinod arhidiecezan, înființarea Reuniunii de misiuni, a contribuit pentru cheltuielile acestei reuniuni cu 1000 (o mie) coroane și cu viu interes și multă bucurie împarte binecuvântarea arhierescă poporului și preoților, cari participă la misiuni. Apoi, nu trebuie să se uite nici aceea, că în toate diecezele gr.-cat. s'au ținut și se țin misiuni sfinte în multe cazuri la îndemnul și cu ajutorul bunilor Episcopi și totdeauna cu știrea și spre bucuria PP. Ss. Lor.

Când preotul cere dela comitet misiuni, nici când să nu-și uite a comunica datinile pii și vițiile, ce sunt în comuna lui, ca oratorul să știe, ce să combată mai energic și ce să laude cu precauțiune și discrețiune.

2. Preotul, care vrea să aibă misiuni reușite în parohia sa, va solicita de timpuriu și ajutorul preoților vecini, al căror concurs prețios contribuie mult la rezultatul bun al misiunilor.

3. *Corespondența* cu comitetul Reuniunii de misiuni o poartă preotul pe calea oficiului protopopesc. Aceasta o pretinde bunul mers al lucrurilor și-a pretins-o cu dreptul Escelența Sa Dl Mitropolit în prima adunare generală a Reuniunii de misiuni.

4. *Timpul* pentru ținerea misiunilor mai întâiu îl combină protopopul cu preotul. E frumos și bine, dacă preoții tractuali hotărăsc, în sinod protopopesc, în cari parohii și când să se aranjeze misiuni sacre? Natural, că timpul cel mai potrivit pentru misiuni e postul mare, când și natura și datina și preceptul ne îndeamnă să ne desbrăcăm de omul cel vechiu, »carele se strică după poftetele înșelăciunii, spre a îmbracă pe omul cel nou, carele după Dumnezeu s'a zidit întru dreptate și întru sfințenia adevărului« (Efes. 4, 22. și ur.) Ca toate misiunile să se țină în paresimi, e foarte greu și deocamdată e aproape imposibil. Din motivul acesta comitetului central are să i-se descopere de timpuriu dorința de a se ține misiuni în cutare parohie, ca, după putință, să împace pe toți. Deosebit să aștepte oratori potriviți, pentru ținutul și comuna respectivă, cari în viațutea §. 5. I. lit. f sunt îndreptățiți să ceară programul misiunilor, pentru cari sunt combinați, cu 6 săptămâni înainte de ținerea lor.

Nu-i potrivit timpul lucrului de câmp, decumva nu e vre-o sărbătoare lângă Duminecă. Atunci se pot începe misiunile Vineri, ori Sâmbătă seara. Poate fi, între sărbătoare și Duminecă, chiar și o zi de lucru. Pentru cazul acesta în ziua de lucru, des de dimineață, se ține liturgie și predică, seara târziu o altă predică, iar peste zi poporul poate să-și vadă de lucrurile, cari nu sufăr amânare. Un preot, doi vor stă la dispoziția celorce vor să se mărturisească și în zi de lucru. Sărbătorile mari, mai ales Peștile, Crăciunul,

Botezul Domnului încă nu sunt potrivite pentru misiuni. Rusalele sunt potrivite. Nu-i consult, să se aleagă pentru misiuni zilele, în cari e târg în orașul din apropierea comunii, pentru care se contemplează acestea sărbări sufletești. Pentru o comună ferită și cu comunicație grea nu-i potrivit timpul de iarnă, primăvara de timpuriu și toamna târziu.

5. *Pregătirea credincioșilor*, pentru participarea deamăni și cu fruct la sf. misiuni, se ține de datorința preotului. În mai multe Dumineci premărgătoare misiunilor, preotul instruează poporul despre scopul și însemnătatea lor, despre folosul mare sufletesc ce-l au misiunile pentru aceia, cari ascultă cu pietate învățăturile, iau parte la rugăciunile și liturgiile, ce se fac; se mărturisesc și cuminecă. Sfătuieste credincioșii, ca, pentru zilele de misiuni, să se pregătească așa, ca atunci să nu fie reținuți dela actele de pietate prin nici o lucrare, ce ar fi putut-o isprăvi și mai înainte.

De vreme ce la noi nu se vor putea ține misiuni mai lungi de 2—3 zile, preotul să instrueze poporul, în special băieți, despre penitență și părțile ei și despre sf. Cuminecătură ca mărturisirile să se poată începe deja în ziua întâiu. Multă grijă să se pună pe deșteptarea părerii de rău și pe cercarea conștiinții. De vre-o 2 ori cel puțin să repețască, cu poporul — și pe lângă o scurtă explicare, preceptele dumnezeiești și bisericești, păcatele capitali, străine, strigătoare la cer și cele contra Spiritului Sfânt.

Preotul va spune credincioșilor, să nu ducă cu ei, în biserică, băieți mici, cari cu plânsul lor pot conturbă serviciile divine și mai ales pe orator. Incolo toți membrii familiilor, afară de pruncii mici, de bolnavi și de îngrijitorii lor și ai casei, să participe la serviciile din biserică și încă așa de timpuriu, cât cu intrarea lor mai târzie să nu conturbe pe nimenea. Dacă totuș ar merge cineva mai târziu, ales în timpul, când se rostește predica, să rămână îndată la intrare, să nu pătrundă printre ascultători la locul lui obișnuit.

Preotul să învețe poporul, să se roage lui Dumnezeu unul pentru altul, ca ploaia darurilor cerești, ce se scoboară pe timpul misiunilor, să dea de pământ bun în fiecare inimă și să-l facă roditor de fapte bune.

Este de mare importanță spirituală, ca, înainte de consacrarea, ori binecuvântarea unei biserici noue, să se sfințească și sufletele credincioșilor, ținându-se misiuni. În cazul acesta, judecând omenește, misiunile numai așa succed, dacă, înainte, totul e gata la biserică, iar în ziua, în care sosește Arhiereul, ori delegatul, tăcându-se primire în stil mai mare, nu se oficiază alte servicii decât dimineața sf. liturgie și predică, iar după prânz.

Laudele prescrise pe ziua aceea. În atari cazuri trebuie întogmite lucrurile așa, ca toți credincioșii, întrucât se poate, să fie mărturisii și comunicați înainte de ziua consacrării bisericii, ori ca în ziua consacrării, des de dimineață, să se celebreze o sfântă liturgie în biserica veche, la care să se comunice ceice nu s'au cuminecat mai înainte.

Preotul va instrui pe poporul chiar și despre semnele, ce se vor da la biserică, privitoare la diferite lucrări ce au să se săvârșască, p. ex. când sună cutare clopot, e sămăn, că confesarii încep ascultarea mărturisirilor, ori că peste puțin se va începe un serviciu, iar când sună ambele clopote și bat toaca e semn, că oficiul divin s'a început.

Notez, că preotul lucrează și prudent și înțelepțește, dacă cere și primește cu bucurie colaborarea prețioasă a învățătorului și a altor fruntași din comună în toate afacerile, ce nu reclamă lucrarea lui de preot, p. e. ordinea în biserică, instruirea corului aranjarea și conducerea procesiunilor, etc. etc.

6. *Programul misiunilor*, dacă cere dezvoltarea culturală a credincioșilor, se afișază la biserică din afară, la școală, pe crucile din comună și la casa parohială. Pe lângă aceasta se publică în biserică, după fiecare serviciu divin, oficiul ce urmează.

Este consult să se afișeze și la bisericile din comunele vecine, iar preoții de acolo să-l publice verbal în o Duminică, ori sârbătoare, ce premerge misiunilor, cu care prilej să-și instrueze credincioșii, cum au să participe și să se poarte la misiuni.

7. *Preoților cooperanți la misiuni* să nu li-se facă nici o primire specială. Ei trebuie să fie cât se poate de punctuoși. Să sosească la timp și să facă oficiile eclesiastice la ora statorită.

Misiunilor populare le premerge *exercițiile spirituale pentru preoți* (Stat. IV. § 5. I. d.), la cari poporul nu participă; influențează însă mult asupra lui văzând pe preoți cu câtă cucernicie merg la meditații și că aceia, cari au să judece în scaunul mărturisirii, să lasă a fi judecați de alții tot în locul acela.

Exercițiile spirituale se pot ține în biserică, în școală, ori în o odaie a locuinții parohului. Se încep cu invocarea Spiritului Sfânt: »*Impărate cerească*» cântat, apoi rugăciunea »*Tatăl nostru*«. Ori unde s'ar țineă exercițiile spirituale, biserica să rămână deschisă, ca mai ales preoții, după meditații, să se poată retrage pentru adorarea Preasfântului Sacrament, cercarea conștiinții, ori pentru continuarea reflecțiilor. — La sfârșitul meditații se rostește »*Salutarea îngerească*«.

Purtarea preoților la misiuni să fie cât se poate de deamnă, cucernică și liniștită. Rolurile lor trebuie împărțite previe așa, cât fiecare să știe ce, când și unde să lucreze.

8. *Începutul misiunilor pentru popor* e bine, să se facă în preseara unei sârbători, ori a unei Dumineci. În posturi ales, în postul mare și al Crăciunului se pot începe și în preseara unei zile de lucru. Preotul locului îmbracă epitrahirul, apoi din ușa altarului *salută scurt* pe misionari, pe solii lui Dumnezeu și-i recomandă poporului. Apoi se cântă »*Impărate*

ceresc", se oficiază serviciul divin, după orarar. și pe urmă oratorul predică, rostind la începutul fiecărei predici: »Tatăl nostru« iar la urmă după escitarea diferitelor afecte, »Născăitoare de Dumnezeu«.

9. Cel mai acomodată timp pentru *rostirea predicilor* ar fi înainte de facerea serviciilor divine, ca poporul, în decursul acestora, să poată medita în liniște, să-și facă reflexiunile, să poată aplica cele auzite la vieața sa, examinându-se, și să ceară roua binecuvântării cerești peste hotărârile luate pentru vieață.

Acolo însă, unde poporul numai rând pe rând, numai cu încetui, în cursul serviciilor divine, umple biserica, acolo se va rosti predica la sfârșitul Laudelor divine, ori a sf. liturgii.

10. *Locul* unde stă oratorul, când vorbește, e amvonul, lipsind acesta, ușa altarului. Dacă predică în liber ori în biserică, cerând lipsa, oratorul poate vorbi de pe un amvon improvizat. Lucru de căpetenie e, ca el să poată stăpâni cu privirea pe toți, și toți să-l poată vedea. Dacă aerul e rece, ori e vânt și oratorul mai are predici de rostit, să nu vorbească în liber, fiindcă ușor se poate reci și răguși. Predica ultimă e consult, să o țină în liber, deosebit, când e mare aglomerație de popor.

11. *Durata predicii* poate fi de la cel puțin $\frac{1}{2}$ oră până la cel mult 1 oră întregă. Argumentele să fie luate mai ales din sf. Scriptură, acărei înțelepciune și spirit să pătrundă inima ascultătorilor. Aceasta să înfăptuește atunci, când predica e simplă, după înțelesul poporului, când prin pilde, asemănări, prin o predare deamnă și naturală, prin claritate, vivacitate și căldură se deșteaptă interesul ascultătorilor și aceștia sunt ridicăți și răpiți sufletește. Predica cea mai bună va fi predica cea mai înțeleasă, predica din care ascultătorii vor culege mai multe învățături. Bombasticismul poate avea efect momentan, dar nu și efectul dorit.

În predici să nu să facă alusiuni inutile confesionale, ori politice, nici să nu se dojânească ori batjocorească poporul. La finea predicii și câte odată chiar și după câte o parte din predică, oratorul va lua cu poporul hotăriri privitoare la vre-o virtute.

12. Oratorul să fie bine pregătit și să dovedească cu întregă ținuta lui, că-i convins despre ce grăește, că iubește poporul și-i dorește bine. Însași vieața bună și virtuoasă a predicatorului contribuie în măsură foarte însemnată asupra inimii ascultătorilor. Ori cât de frumos ar cuvânta un orator, nu va produce efectul dorit, dacă în vorbele mari, în frazele încărcate și în gesturile largi s'ar observă poftă după mărire efemeră, ori s'ar ști, că ceea ce spune, nu cadrează cu vieața lui, că el nu traduce în fapte învățătura, ce o vestește altora. De aici, cei mai buni misionari sunt călugării evlavioși, simpli, modești și erudiți, despre cari se presupune și să știe chiar, că nu caută nici averi, nici distincțiuni, nici altă mărire pământească, ci numai mărirea lui Dumnezeu și fericirea cerească pentru ei și pentru ascultătorii lor. În lipsa religioșilor să se recruteze oratori din ținuturi mai

depărtate, iar dacă nici aceasta nu s'ar putea, să se angajeze din apropiere cari sunt mai buni, sub orice respect.

E foarte greu, ca un orator. să — rostească în biserică și în liber 10—12 predici în 3 zile, pentrucă e consult, să fie doi oratori. În cazul acesta nu se vor schimba după fiecare predică, ci unul va predica o zi întreagă, iar celalalt în altă zi. Dacă s'ar schimba după fiecare predică, atențiunea poporului mai mult s'ar îndrepta la oratori și mai puțin la obiectul, ce se tratează.

Unde se poate, e de dorit, să se țină *conferințe poporului*, după sex și după etate: bărbaților și femeilor căsătorite, feciorilor și fetelor separat, pe urmă pruncilor și fetițelor deodată. Astfel de conferințe se țin în locul predicilor de după prânz. În conferințele acestea instrucțiunea e mai familiară, mai după individualitatea ascultătorilor, dar trebuie făcută cu multă prudență, fineță și discrețiune.

13. Oficiile divine, cari se celebrează în timpul misiunilor sunt Laudele dumnezeiești și sf. liturgie. Toate se perfac de un singur preot, afară de liturgiile din Dumineci și sărbători, cari se celebrează de mai mulți. Se mai oficiază Canonul cătră Dl Hristos, Paraclisul, Acatistul, canonul cătră îngerul păzitor și cătră puterile cerești. Toate acestea sunt pentru timpul de seară.

Laudele trebuie celebrate cu devoțiune, eschizând atât graba, cât și prolixitatea. Cu mai mari solemnități și cu mai multe în întinse căutări se celebrează ultima liturgie. Altă dată mai mult să se cetească distinct și clar, ca să rămână timp pentru predică și mărturisiri.

14. *Mărturisirile* credincioșilor încep, dacă sunt pregăți, deja după predica a doua, la caz contrar, după a patra. Dacă misiunile ar dură 7—8 zile, mărturisirile ar trebui ascultate numai începând cu ziua a 3-a, după prânz. Confesarii ascultă mărturisirile în mai multe locuri, împărțindu-li-se credincioșii după sex și după etate. Aceasta se publică credincioșilor și se fac atenți, că n'au să se geneze, dacă stau mai mult la confesar, nici cei de afară n'au să se mire de aceasta, fiindcă, de multe ori, cei mai pii penitenți cer mai multe îndrumări, cari răpesc timpul.

15. *Confesarii* să nu se cugete la aceea câți penitenți ascultă, ci cum îi ascultă. Aici trebuie să-și încoarde toate puterile, ca să se dovedească de judecători drepti, de învățători iscușiți și de medici experți și pacienți, fiindcă prin mijlocirea lor să dobândesc, la misiuni, cele mai multe grații. Oratorii arată spinii, rădăcinile și butucii păcatelor, iar confesarii ajută indivizilor, ca să-i scoată, să-i depărteze din inimă și să pregătească sufletul pentru semanța lui Dumnezeu și pentru virtuți.

Pentru importantul rol al confesarilor, ei încă trebuie să se aleagă dintre cei mai buni și mai conștiențioși preoți. Preotul locului, la misiuni, nici nu predică, nici nu ascultă mărturisiri. În schimb, se roagă mult pentru credincioși și aplică sf. liturgii pentru succesul misiunilor. În caz de lipsă, poate asculta mărturisirile pruncilor din parohia sa și a credincioșilor străini.

16. Credincioșii primesc sf. Cuminecătură la liturgiile, cari se celebrează în timpul misiunilor. Preotul locului va fi bun, să dea instrucțiune poporului și cu respect la modul primirii acestui sfânt Sacrament. Abstrăgând dela inviațiunile privitoare la pregătirea sufletească și trupească, pentru primirea deamănă. utilă și fructuoasă a sf. Sacrament, preotul comunică poporului, că în cazul când sunt mulți de cuminecat și biserica e ticsită de public ceice nu se împărtășesc, după predică, să părăsească internul bisericii.

17. *Participarea la misiuni a credincioșilor din comunele învecinate* e de dorit și e de mare însemnătate. Aceștia deșteaptă în mare măsură interesul celor din comună, de unde vin și unde merg. Însași mergerea lor îndeamnă și pe alții, să-i imiteze, iar pe cei din comună cu misiunile îi îndeamnă, să fie fervenți și punctuoși cercetători ai actelor de pietate. E foarte folositor dacă, cel puțin Dumineca și în zi de sărbătoare, merg în procesiune. Preotul să spună poporului, ca pe străini, să-i primească bine, evitând însă orice sgomot, orice lux și orice necumpăt în mâncare și beutură. Preotul și cu alți fruntași să înduplece pe crișnari, ca în timpul misiunilor să închidă debitele de spirituoase. -- Celor din procesiuni să le designeze un loc anumit în biserică.

18. Unul din preoții cooperanți va cerceta pe *morboșii din comună*, le va asculta mărturisirile și-i va cumineca. Natural, că preotul va sfătui poporul de cu vreme, să-i anunțe cazurile de morb.

19. Misionarii, dacă numai se poate, se încartirează toți la locuința parohială. În tot cazul, acolo au masă comună. Luxul în calitate și numărul mâncărilor trebuie evitat. Dacă e post, pe lângă toată greutatea, ce se ivește deosebit în bucătărie, trebuie observat postul nostru oriental. De dispensă nu-i bine, să ne folosim, fiindcă poporul nu o înțelege și un regim de carne ușor poate zădărnici efectul misiunilor. La masă se poate servi și puțin vin. La casa parohială să domnească liniște și oratorului să i-se designeze o odaie, unde să se poată retrage singur pentru reculegere și pentru repețirea materialului predicii.

20. Preotul, în conțelegere cu poporul și cu suma de bani colectată înainte dela acesta, va dispune să se ridice o cruce la intrarea în biserică, din afară. Pe cruce se bate o tablă cu anul

misiunilor poporali. Crucea o binecuvântă la sfârșitul misiunilor, stropindu-se cu apă sfințită. Atunci se stropește și poporul. Cu prilejul acestei binecuvântări se rostește și o predică despre cruce, ori despre alt obiect înrudit. Deosebit trebuie făcut atent poporul, că de câte ori va privi la crucea aceea, să-și renoiască bunele propuse, ce le-a luat la misiuni. — Tot pe crucea aceea se înseamnă și anul, în care se repețesc misiunile.

Spre amintirea misiunilor mai poate servi și *înființarea unei societăți* pii p. e. de tineri, de femei. Oratorul înainte de a propune înființarea vre-unei reuniuni, să se stătuiască cu preotul locului. Mai bine e, dacă reuniunea deja e înființată și pentru misiuni s'a rezervat numai un act, bunăoară binecuvântarea steagului.

În urmă se pot distribui spre amintire, mai ales băieților și tinerilor, iconițe religioase purtând datul misiunilor poporali.

21. *La sfârșitul* misiunilor, dacă îngăduie vremea, se face procesiune în cimiter. În procesiune să participe fiecare credincios în ordinea, ce le-a comunicat-o preotul înainte de misiuni.

În fruntea procesiunii se poartă sf. cruce și praporii, apoi urmează pruncii de școală, fetele și femeile, bărbații și toți preoții în ornate. În timpul procesiunii, la biserică, sună campanele. În cimiter se fac rugăciuni pentru morți și un misionar predică. Cele mai acomodate obiecte pentru predica aceasta sunt: Comuniunea sfinților, purgatorul, statornicia în bine ori recapitularea scurtă a învățăturilor date în zilele de misiuni. Dela cimiter se întorc la biserică în acelaș rând și pe lângă religioasă liniște. La reîntoarcere poporul cântă Doxologia cea mare și Axionul. Dacă nu iasă în procesiune și timpul e de tot înaintat, la sfârșit se cetește Doxologia și se cântă Axionul, fiindcă sub scutul Preacuratei Marie e pusă întregă activitatea Reuniunii (Stat. §. 3).

Ajungând la biserică, preotul locului, ori protopopul mulțamește, fără laude, misionarilor rugându-i să nu-și uite în rugăciunile lor de credințioșii, pe cari i-au luminat și mângăiat. Iar pe aceștia îi îndeamnă la statornicie în bine, la urmarea învățăturilor primite și deșteaptă împreună cu ei sentimente de credință, iubire și speranță.

Sfârșindu-se misiunile, misionarii au să părăsească comuna, cât mai îngrabă. Pentru cazul. când mai mulți penitenți ar fi rămas fără mărturisire și doresc să fie ascultați și ei, poate rămâne un confesar străin pentru împlinirea dorinții lor. Aceasta chiar se impune atunci, când respectivii n'au primit sacramentul din motivul, că au dat loc străinilor.

22. *Binecuvântarea arhierescă*, ce se dă tuturor petenților, se poate ceti, pe lângă o introducere scurtă și inteligentă, la ultima liturgie, ori la binecuvântarea crucii, ori în cimiter.

*

Acestea sunt punctele de orientare, ce am crezut. că-i bine să fie cunoscute. Nu zic eu, că sunt desăvârșite, dinpotrivă cred chiar, că și lucruri principale îmi vor fi încunjurat atențiunea, dar și atâta e neasămănat mai mult, decât cecece eră cunoscut până acum. Luându-se în socotință acestea înviațiuni nepretențioase, cari le-am învățat din experiența proprie și din studiul făcut de mulți muncitori de pe câmpul misiunilor și ajutând Domnul, se pot aranja misiuni sfinte poporali, neuitate și cu bogate roade împreunate.

Scumpul meu prietin, îți cer un lucru: când vei ceti, că în cutare comună se țin misiuni, să te rogi lui Dumnezeu pentru bunul lor succes.

De încheiere doresc, să sporești în darul lui Dumnezeu și te rog, să primești salutul meu sincer.

fratele tău iubitor

Senior.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

CRONICĂ.

Pentru întemeierea unei parohii gr.-cat. în Budapesta e scris un articol și o corespondență a »Unirii« nr. 16. Fără îndoială, interese de celea mai mari, naționale și religioase, reclamă resolvarea cât mai grabnică a acestei cestiuni arzătoare. E vorba de a creia un centru, cel mai potrivit, pentru a se grupă în juru-i cei mulți români greco-catolici așezați statornic în capitala țării, cari altfel se pierd reslățiți în noianul străinismului.

În rândul al doilea, aceea mare mulțime de tineri ce studiază la universitate și la alte școli înalte de acolo, în lipsa unui Internat cum au Ungurii Szt. Imre collegium, ar trebui să aibă totuș cel puțin un om care, cu părintească dragoste priveghiând asupra ei, să o rețină de pe povârnișul necredinții ce întimpină zi de zi și pretutindenea, în școală, ca și în locașurile de distracție ale unei capitale, pe tinerul student, care întră în viciața de universitar, înzestrat poate cu bune dispoziții religioase primite în liceul confesional de acasă, dar căruia, la vrâsta de 18—20 de ani, îi lipsește încă o concepție solidă a vieții și a

lumii, îi lipsește încă tăria de a rezista *tuturor ispitelor de ord intelectual și moral*, de cari dispune capitala. Unui preot cuminte i-ar succede poate să îndrume pașii studențimii noastre, dela »Galilei Kör«-ul studenților francmazoni, spre atâtea societăți cu caracter social ori religios creștin, câte își au reședință în Budapesta și cari, dacă e vorba, nu sunt *mai* străine de aspirațiile noastre naționale, decât Galilei Kör-ul.

Ori, să îndrepte atenția tinerimii asupra atâtor predicatori și conferențieri creștini, printre cari se găesc și nume ce de mult au trecut granițele țării, cum cetesc de ex. despre vestitul episcop Prohászka că va ținea el însuș în săptămâna a 6-a a postului mare exerciții spirituale anume pentru universitari, în biserica Universității!

Poate că în acest chip ar crește și fondul de *idealism* al acelora, cari au să formeze, ca mâne, elementul intelectual laic al poporului nostru și, în locul preocupărilor de ordin exclusiv *material* ori în locul dorului de a parveni în situații nemeritate de conducători ai »națiunei« — s'ar înstăpâni o mai mare conștientiositate întru împlinirea datorințelor *de adevărat Român și creștin*, și o mai puțină *sete de reclam* a numelui propriu. (m.)

*

Primejdia Bisericii române din Bucovina. E știut, că Biserica ortodoxă a Bucovinei cuprinde pe lângă poporul român și pe cel rutean. Până acum elementul român eră stăpânitor, și mai este și azi. În viitorul destul de apropiat, se prevede însă o schimbare a raporturilor, în detrimentul elementului românesc.

Azi capul Bisericii bucovinene e Român; în scaunul eparhial Românii și Rutenii sunt dejă în număr egal: câte trei; iar cei doi membri onorari ai consistorului sunt Români. Cum însă mitropolitului actual Vladimir de Repta, foarte ușor îi poate urmă un Rutean, — ceeace este chiar mai mult ca sigur, dat fiind că Rutenii, mulțumită organizării lor politice mult mai perfecte ca a Românilor, se înstăpânesc din ce în ce tot mai mult pe toate terenele — iar înlocuirea membrilor onorari români ai consistorului cu Ruteni, e atunci un lucru ce se înțelege de sine, se va ajunge în curând acolo, că voința șefilor partidului ucrain va constitui voința legală a Bisericii bucovinene.

În fața acestei primejdii iminente, iată ce cetim în foaia clericală independentă »Viitorul« din Cernăuți (Nr. 5 1911): »Nu vedem altă scăpare, decât cea mai grabnică conțe-

legere a întregului cler și popor român al Bucovinei asupra ideii ce de mult se ventilează între noi, ca să alergăm la Prea Înaltul Tron Impărătesc cu rugarea stăruitoare: **Maiestatea Sa să binevoiască** prea grațios a lăsa credincioșilor săi Români din Bucovina neînstrăinată și nealterată biserică lor strămoșească, iară pentru Rutenii ortodoxi din Bucovina să se formeze o episcopie proprie, din care să facă parte ei toți, și anume așa, că în această eparhie să între prelângă parohiile rutene de până acum încă și acele parohii rutene nouă, ce s'ar înființa din părțile rutene ale parohiilor mestecate, de până acum și chiar și singuriții (sic!) Ruteni din parohiile românești, încă să fie împarohiați la cea mai deaproape parohie rutenă dară să aibă dreptul de-aș putea îndestulă trebuințele lor religioase, dacă voiesc, subsidiar și în parohia română unde locuiesc».

Că între împrejurările politice din Bucovina, ce rezultat va avea acest pas — dacă peste tot se va putea face —, cu siguranță nu se poate spune. E sigur însă, că primejdia ce amenință Biserica română a Bucovinei nu se poate delătura decât prin conlucrarea sinceră a tuturor celor chemați! (ar.)

*

Abatele Ianssen și serbările iubilare italiene. E lucru cunoscut, că ascuțișul serbărilor iubilare ale Italiei unite atinge Vaticanul în măsură foarte însemnată. Ca o urmare a acestui lucru, este de a se socoti și faptul, că Vaticanul a declarat acest an: *an de doliu*. În această chestie a ajuns în publicitate, în formă de interview, și părerea abatelui *Ianssen*, secretarul comisiunii biblice romane, care rostește o critică foarte aspră despre cercurile conducătoare italiene.

»Că Itali a — spune Ianssen — nu s'a îngrijit deajuns, ca serbările iubilare să fie lipsite de aparența unei demonstrații împotriva Vaticanului, e destul să mă provoc la purtarea lui Nathan, față de care guvernul n'a luat nici o măsură». Se ocupă apoi de atitudinea marilor puteri, mai ales cea a Germaniei și Austro-Ungariei, și susține, că Italia în curând va trebui să înțeleagă, că acele elemente cari sunt cu așa puțin respect față de Vatican, *simțesc tot așa și față de Quirinal*, și că nu va trece multă vreme, și Italia va trebui să invoace iubirea de patrie a catolicilor azi așa de mult jigniți, pentruca să scape Italia unită de ruină.

Părerea lui Ianssen n'a rămas fără răspuns. Însuși exministrul *Carlo Ferraris* s'a angajat să-l dea. Dânsul firește neagă,

că serbările ar urmări tendințe antibisericești, și susține chiar că Vaticanul poartă vina la aceea, că Italia s'a blamat așa de cumplit în urma desmințirilor vizitelor princiare, anunțate cu atâta zel. (Contra acestei acuze Vaticanul de sigur nu are nimic!)

La acest răspuns, Ianssen într'un al doilea interview repică susținând întru toate cele spuse înainte, și indicând calea, care ar putea întări și fericii Italia slăbită: *împăcarea echitabilă cu Vaticanul*, din partea căruia, dacă în conducătorii Italiei este și numai ceva echitate, și simț de dreptate, nu se vor ridică de sigur condițiunii imposibile, și că *împlinirea acestor condițiuni e un lucru cu mult mai neînsemnat, decât marele bine, ce din această ar rezulta pentru Italia.*

Că Roma profană înțelege-va aceasta, înainte de-a fi silită s'o facă, nu se poate spune. (*»Egyházi Közlöny«*).

*

Ernst Haeckel, fanaticul monist dela Jena, al cărui renume se datorește unei cărți (Welträtsel), despre care regretatul filosof dela Berlin *Paulsen* a trebuit să constate, că e rușinea veacului și a țării, care a publicat-o, — a scris mai dăunăzi o nouă broșură de apărare față de învinuirile de falsificare, ce necontenit i-se aduc din partea celor competenți (*Sondation, Eine offene Antwort auf die Fälschungsanklagen der Jesuiten*). Acelaș puvoiu de insulte la adresa adversarilor, cari, și dacă-s specialiști nepreocupați ca *Brass*, și protestanți, nu catolici, pentru Haeckel sunt pur și simplu »Jezuiți infami«. Gândește pe semne, că, dacă o ia înainte cu »infamia jezuită«, se spală de gravele acuze de noi falsificări de clișee, ce i-lea adus numitul învățat în anul 1908. De notat, că Haeckel nici de data aceasta *nu răspunde nici cu un cuvânt* la adevăratele acuze ce i-se aduc, ci, ca toți vinovații și inconștienții, o iau rasna pe aici încolo, deplasând chestiunile. Manoperele lui Haeckel sunt bine cunoscute de altfel tuturor savanților, încă dela 1868, când *Rüttimeyer* publicase »Istoria celor trei clișee«, apoi de când cu clasica executare alui *His* în 1874; iară, mai dăunăzi, universitatea din Berlin dintre cei chemați la serbările jubileului seu, a omis numele acestui »mare« învățat »modern«. Bine zice un recensent german (P. Erich Wasmann S. I. *Stimmen aus M. L.* Nr. 2. 1911) al numitei cărțuții, că știința de mult a ars pe rugul ei neîndurat pe acest eretic științific, cât să mai merite a se ocupa cu el (ig.)

Universitate catolică maghiară. Intre orașele, cari se luptă din toate puterile pentru o universitate, făcând guvernului oferte care de care mai favorabile, se găsește și orașul eminent catolic Cincibiserici. Lupta acestui oraș se dă pentru o universitate catolică, cum e bunăoară cea din Innsbruck, Fribourg, Löwen ș. a. O idee aceasta, care preocupă de mult lumea catolică maghiară și care deja în congresul catolic din 1900 s'a adus în chip de conclus, în înțelesul, că crearea unei universități catolice maghiare nu se mai poate amâna.

De 11 ani se tot trăgănează realizarea acestui gând, care de sigur își are importanța foarte mare, dar care își va fi avut și piedecile destul de însemnate. Azi însă, când guvernul ungar se gândește așa de serios la crearea mai multor universități nouă, se crede că universitatea catolică peste vre-un an, doi, va fi un fapt împlinit, și încă la Cincibiserici. Ancheta, ce s'a ținut privitor la acest oraș, la ministerul de culte și instrucțiune publică săptămâna trecută, a dovedit adeca, că orașul acesta pentru acest scop dispune imediat de 8—9 milioane coroane, a căror interese, plus venitele interne ale unei universități, garantează susținerea ei, chiar și fără contribuirea statului. Cum însă guvernul nu e străin de gândul să dea orașului Debreșin o universitate calvină, nu va putea să denege concursul său bănesc, nici acestei universități catolice. Foarte probabil deci, că orașul Cincibiserici, care și altfel întrece cu ofertul său toate celealalte orașe, își va avea în curând universitatea sa, și încă universitatea catolică.

Pe noi, faptul acesta trebuie să ne bucure, mai ales dacă ne vom gândi la învățăturile scâlciate, cari se propun de pe o mare parte a catedrelor universităților din Cluj și Budapesta, cari desigur nu în mică măsură au contribuit la micșorarea ori chiar la nimicirea totală a simțământului religios a păturei noastre cu calificăție academică. —

De realizarea apropiată a unei universități române, când ne vom putea bucura oare? (ar.)

*

Krogh-Tonningh. Din prilejul morții acestui mare convertit norvegian, întâmplată la 19 Februarie al acestui an, numele lui Krogh-Tonningh și-a făcut, pentru a doua oară, turneul în întreagă presa catolică.

Protestantul Krogh-Tonningh (* la 1842), pentru lucrările sale de mare preț, ajunse în curând profesor la universitatea

din Kristiania, și deveni o adevărată auctoritate înaintea coreligionarilor săi de pretutindena.

Ei bine, această rară inteligență, pe temeiul cercetărilor științifice, a ajuns la convingerea, că sf. Scriptură nu poate fi singurul izvor al descoperirii dumnezeiești, și la 13 Iunie 1900 s'a făcut catolic, după ce încă mai înainte fû lipsit (la cererea proprie) de catedra universitară, și postul de predicator ce obținuse la cea dintâiu biserică a capitalei norvegiene. În Dania, unde s'a exilat de bunăvoie, a mai trăit 10 ani, fiind părăsit de toți ai săi, în mizerie ce-i drept, dar în deplină liniște sufletească, după cum transpiră aceasta din *Amintirile* sale (*En Konvertit Erindringer*), în cari ne dă istoria minunată a prefacerii sale sufletești. A murit pe drum către biserica Sf. Olaf din Aarhus, unde voia să mai asculte odată s. liturghie, un lucru care-l făcea zilnic până mai în urmă, când atins de boală, trebuia să se mulțumească dacă putea satisface dorinței inimei sale în Dumineci și serbători. Moartea, ca și întreagă vieța i-a fost: un drum către Biserică! — *Inapoi la Biserică*, la biserica cea adevărată alui Hristos! Acesta este rezultatul cercetărilor serioase de știință, la care ajung nu numai dintre fiii națiunii engleze atâția, ci mai nou și dintre germani, cum s'a mai întâmplat nu demult, când s'a întors profesorul dela universitatea din Halle protestantă: *Dr. Albert von Ruville*, în jurul convertirii căruia s'a scris așa de mult, la timpul său. Cartea acestuia: *Zurück zur heiligen Kirche* — care în câteva luni s'a trecut în vre-o 10,000 de exemplare — precum și *Amintirile* lui Krogh-Tonningh sunt adevărate apologii ale creștinismului catolic, cum apologie este și numai numele oricărui convertit. (ar.)

*

Örökimádás. Ce caută — mă veți întreba — acest cuvânt inaghiar în corpul acestei reviste, atunci când »Alkotmány« organul catolic maghiar cel mai de seamă, vă face proces de intenții nepatriotice pe motiv că pe coperta revistei, la nr. 3. nu s'a mai pus numele Blajului, și ungurește!? Adevărat, ar trebui să răspundem cu aceeaș măsură! — Și totuș n'o facem, și n'o facem de dragul ideei ce cuprinde acest cuvânt: Örökimádás, precum și a instituțiilor ce stau în serviciul acestei idei, care în oarecare formă ar trebui să prindă rădăcini și la noi.

Örökimádás, Ewige Anbetung, sunt cuvinte cu mult mai

cunoscute la națiunile în a căror limbă sunt spuse, decât la noi aceste cuvinte: *adorare perpetuă*. Ele înseamnă viața religioasă, întrucât are legături vecinice cu Mântuitorul Nostru, pururea de față în bisericile noastre, nu numai prin ubiquitatea sa dumnezească, ci și prin prezența sa reală și locală în taina sf. Euharistii. Tocmai citesc în revista maghiară — »Örökimádás — închinată acestui mare gând, că cultul s. Euharistii, care a dat așa frumoase semne de viață, cum e bunăoară monumentală biserică Örökimádás din strada Üllői a capitalei, târnosită abia câțiva ani, — în arhidieceza de Strigon, mai nou s'a organizat uniform pentru teritoriul întregii arhidieceze. Pentru fiecare parohie s'a fixat adecă ziua, în care are să se țină adorarea Preasfintei Taine, așa încât să nu fie zi, în care s. Euharistie să nu fie spusă cel puțin în vre-una din parohiile arhidiecezei. Așa se face asta la Strigon, și așa se face în toate diecezele catolice a patriei noastre, așa în toate țările catolice. Așa că precum nu este clipită, în care să nu se rostească cuvintele de consacrare, în oarecare parte a lumii, tot așa nu este clipită în care sute și mii de suflete creștine să nu se închine acestei Preasfinte Taine. Adevărată adorare perpetuă! Iară centrul ei: *Mântuitorul euharistic*.

Noi suntem încă departe de a ne putea pune alături; ne avem însă și noi cultul nostru euharistic: grija îngerească ce vom pune-o pentru păstrarea demnă, — mai demnă, ca până acum — a acestei Preasfinte Taine. (ar.)

*

Almanahul liber-cugetătorilor germani pe a. c. (1911) se întreabă între altele: Pentru ce concepția de viață monistă n'a creat arte noi? Și răspunde fără incunjur, că concepția de viață materialistă nici nu poate crea artă adevărată, zădărniciind orice avânt ideal, fără de care arta nici nu se poate închipul! »Omul modern (sub care este a se înțelege »monist«), stă pe punctul de vedere al determinismului absolut. El nu cunoaște răspundere pentru faptele sale, nici părere de rău, nici mustăriri de conștiință, nici îndoieli. El e de părerea, că activitatea sa întreagă urmează cu o necesitate mecanică, ca și cursul stelelor, sau degajarea cristallilor.« — Credem, că e bine să păstrăm astfel de arme, ce ni-le liferează chiar dușmanii credinții! (ig.)

*

O numire de protopop. La Rodna-nouă, între manuscrisele ce se găsesc în posesiunea Păr. protopop Pamfilii Grapini, se află și această numire de protopop, făcută la 30 Novembre 1748 din partea lui *Petru Pavel Aron*, episcopul de mai târziu al Blajului:

»Petru Aron nemiș de Bistra (Bistriata), din mila lui Dumnezeu a episcopii Făgărașului generariuș vicariuș apostolicesc-iproci, etc.

Facem instințiere tututor căroră se cuvine a sti în rânduiala acesti cărți a noastre: cum după întimplarea vremilor prin depărtarea Mării sale Dlui Vlădică Inochentie, rămânind totă purtarea de grijă a pravoslavnici turme din țiară Ardélului și parților ei, smerenii noastre încredințate. A deregătorii nostre dătoriă am cugetat a fi nu numai sfințele biserici cu preoți și învățatori cuviosi și de totă cinstea vrednici ale împodobi ci și pravoslavnicile suflete creștinești cu diregători înțelepți prin plătirea și isprava legilor și judecăților bisericești și a sfințelor canóne ale păstori și ale chivernisi. Deci aflându-se în *eparhia Keukișului* prin reposesarea cuviosului orecândva cinstitului protopop Lupul dela numitul sat lipsită de diregător bisericesc: adică de protopop, temându-ne ca se nu întimple vreo pagubire care sufletescă: întialegând de vestea cea bună și în lucrul preotiesii îndelungată și credincioasă slujbă bună învățatură și alte daruri sufletesti a milostii sale protopopul Janoș dela *Klam* aflat vrednic de aceea protopopiă, și a purta grija acestor suflete acei eparfirii și a sfințelor biserici. Rînduitulam de aceea protopop în totă numita eparfirie precum au ținuto rânduiatul protopopul Lupul, afară din șasă sate, carele airea se numi, dându-i și îngăduindu-i totă slobozia protopopească pe lângă în vóia noastră, sau arhireului. Pre cei buni cu cuvântul și mângăia și ai învăția, iară pre cei răi ai dojeni, și după legele bisericești și sf. canóne ai judeca și ai canoni: tóte a îndrepta și a judeca afară de casurile cari poftesc judecata arhieriei. Poruncim drept acea tuturilor cătră cari s'ar întâmpla a viciușă săl cunóșteți dela noi rînduit protopop întru tóte cele cuviosă și îngăduind și ascultândul, iară cari s'ar afla inprotivnitori și neascultători, preotul se va globi cu glóba savorului mare, iară mireanul se va opri de lége. Precum îl alegem, îl întărim în numita deregătoriă prin aceasta credincioasă a noastră întărită cu pecete și cu iscălitura noastră, carte. Sign. Gerla 30 Novbr. 1748. Petru P. Aron, m. p. vicarius generalis.«

TELEFON.

G. Rodna-nouă. Mulțumim din inimă pentru cuvintele calde, ce ne adresați. Publicarea lor nu se unește însă cu modestia intențiilor noastre. Că ea pătrunde fără toba mare, pe care în acest caz s'ar părea c'o batem înșine.

I. Aiton. La Budapesta și Cluj se vor ține și anul acesta *cursuri de pomărit*: anume pentru preoți. La Pesta dela 1—6 Maiu, iar în Cluj dela 8—13 Maiu. Cererile timbrate legal, cu timbru de 1 cor. trebuie înaintate ministeriului de agricultură (földmívelésügyi minisztérium, Budapest). Concursul pentru Pesta expiră în 10 April, iar pentru Cluj la 15 April st. n. În cerere trebuie amintite locuința (comuna și comitatul) și etatea suplucantelui, limbile ce vorbește și împrejurarea, dacă ținutul unde locuiește e potrivit ori nu, pentru cultivarea pomilor. Se dau 36 cor. bani de drum, iar pentru întreținere câte 6 coroane de zi, și se primesc câte 12 inși pentru fiecare loc. — Îți dorim să fii cel dintâiu primit!

Ș. Fizeș. Mulțumim pentru interesul, ce ne purtați! Citisem și noi și-ți dăm toată dreptatea, căci nu e acesta singurul caz; acel ziar secvent ne tractează mai rău chiar ca pe mohamedani.

G. Budapesta. Cununa ai împletit-o bine, așa de bine, că ar trebui Te apuci mai cu deadinsul de aceasta meserie. — Cu bine!

F. Innsbruck. Dumnezeu Vă ajute să puteți munci cât mai curând, în alte condiții, pentru realizarea idealului sublim, ce Vă încălzește! O dim asta și în interesul »C. C.«, al cărei progres Vă zace așa de mult la mă.

P. Coșeu. Vă rugăm să ne indicați cari numeri Vă lipsesc, ca să i putem trimite. — Pentru paginile 3—4 ale copertei nu răspunde rețea, ci tipografia. De altfel acum Vă putem asigura și noi, că comandor de Apostoler se va putea satisface în timpul cel mai scurt.

Dr. R. Hațeg, P. Gerliște, Dr. F. Cluj. Primit cu mulțămite. Vor urmă.

SUMARUL :

Dr. Victor Macaveiu: Jurământul antimodernist. — **Za-**
stal—Lucaciu: Câteva dintre problemele exegesei Testamen-
tului Vechiu (I). — **Dr. Ioan Bălan:** Limba cărților bisericești
(IV). — **Senior:** Îndrumări pentru ținerea misiunilor (Scrisoare).
— **Cronică.** — **Telefon.**

Pentru redacție răspunde: **Dr. Alexandru Rusu.**

Proprietar-editor: **Comitetul de redacție.**

Alexandru Rusu